

The cover features four large, stylized red handprints, one in each corner, with fingers spread, framing the central text. The background is white with a subtle, wavy texture.

Iain Reid

*Un superb roman
de tensiune psihologică.*

PUBLISHERS WEEKLY

NE RĂSPÂNDIM

Traducere de
Ludovic-Ștefan Skultéty

PARTEA ÎNTÂI

Afost artist. Un pictor prolific, valoros, renumit. Impresiona pe toată lumea cu îndrăzneala și candoarea lui. Îi plăcea să te șocheze, să te zăpăcească. Ani la rând și-a rafinat sistematic estetica pentru a întreține o confuzie ieșită din comun. A avut parte de admiratori, patroni, imitatori. „Papagali“ – așa le spunea artiștilor mai tineri care încercau să-i reproducă stilul. Un critic a scris la un moment dat că se simte „maltratat emoțional“ de opera lui. De când îl știam, singura lui obsesie, după cum mărturisea el însuși, a fost să nu se oprească niciodată din lucru, să nu obosească, să rămână în orice clipă prezent.

Primea corespondența de la fani în cutia de scrisori a apartamentului nostru – cărți poștale și scrisori veneau din toate colțurile țării și chiar din Europa. Uneori, erau adresate simplu, Artistului, ceea ce îl făcea să-și dea ochii peste cap a falsă modestie. Era discutat și interpretat în facultăți. Era invitat să țină prelegeri care să lămurească aspecte generale sau detalii ale operei lui și să le dea sfaturi artiștilor aspiranți. Nu era celebru așa cum sunt unii cântăreți sau actori, dar într-un anumit cerc de adepți ai suprarealismului era pur și simplu venerat.

Nimeni însă nu îl cunoștea mai bine decât mine – în cel mai intim mod în care poți cunoaște pe cineva. Într-un fel în care nu îl cunoșteau nici fanii, prietenii sau familia. Îl cunoșteam, cred, așa cum se cunoștea el însuși.

În îndelungata noastră existență comună, am fost martoră la invizibila anatomie care îi forma identitatea. Lumea susținea că lui sigur nu-i pasă de noile tendințe sau dacă li se adaptează sau nu. Nu era adevărat. Cerea reacție unanimă și acceptare. Nimic din ce făcea nu rămânea vreodată neobservat.

Multe dintre intuițiile în ce-i privește pe cei apropiați apar într-o fracțiune de secundă. Altele au nevoie de zeci de ani să se formeze. Lucrările partenerului meu aveau o dimensiune spirituală, dar el însuși era, în fond, un om ca oricare altul, un muritor care, ca mulți alții, devine mai puțin interesat de lucruri, mai puțin curios, mai puțin atent, odată cu trecerea timpului. Într-un fel, o chestie deopotrivă plăcută și dezamăgitoare. Era – așa cum ajunsese să-mi dau seama –, mai mult decât orice, un conformist.

Nu am fost nefericiți împreună. Ne certam ca orice cuplu, mai ales în tinerețe. În ultimii ani, scandalul putea să se iște din chestii absurde, precum reglarea temperaturii termostatului. În serile din prima perioadă, beam vin alb și vorbeam unul cu altul în franceză. Chiar dacă n-o înțelegeam la perfecție, ne plăcea cum sună.

Cu timpul, am început să petrecem mai mult timp despărțiți, chiar locuind în același apartament. Ura bătrânețea și nu mai avea încredere în corpul său deteriorat. Iubirea pe care o simțeam pentru el s-a stins, a dispărut. N-o mai hrănea nimic. Niciun mister. Nu mai era nimic de aflat. Mirarea plină de încântare fusese înlocuită de luciditate. Spre final, nu a mai rămas decât un sentiment de familiaritate. Îl cunoșteam total, până în cele mai mici amănunte.

Spunea deseori că sunt prea capricioasă și îmi pasă prea mult de ceilalți. Spunea că evit confruntările și că s-a chinuit ani buni să mă facă să fiu mai calmă, mai ambițioasă și mai fermă față de ceilalți și că în străfundul sufletului am fost mereu o răzvrătită. Îi păsa de fleacuri la fel de mult ca mie. Spre deosebire de mine însă, el putea ascunde asta.

Înainte să moară, când s-a simțit foarte rău, mi-a spus cât de înfricoșat este. Era îngrozit că opera lui va deveni învechită, iar el va cădea în uitare. Înainte de acel moment, nu admisesese niciodată că ar fi speriat. Niciodată. Spunea că, atunci când ești așa de aproape de moarte, când e chiar acolo, frica este cumplită. Nu voia să moară. Își dorea cu disperare mai mult timp. Spunea că mai are foarte multe lucruri de făcut. De asemenea, că îi e teamă pentru mine, teamă de lucrurile prin care o să trec la sfârșitul vieții, singură fiind.

În privința asta a avut dreptate. Mă apropii de sfârșit și sunt singură. Foarte bătrână și foarte, foarte singură. Sunt și una, și alta de-o vreme, înconjurată de stivele apatice și mormanele grele ale unei vieți deja trăite: plăci de vinil, ghivece de flori goale, îmbrăcăminte, vase, albume de fotografii, reviste de artă, desene, scrisori de la prieteni, cărțile în ediții necartonate de pe rafturile bibliotecii mele. Nu e de mirare că am rămas prinsă în trecut, gândindu-mă la el, la zilele noastre împreună, la felul în care a început relația noastră și cum s-a terminat. Mă simt învăluită în trecut. Am locuit în același apartament peste cincizeci de ani. Bărbatul împreună cu care mă mutasem, bărbatul cu care îmi petrecusem mai mult timp de-a lungul vieții decât cu oricine altcineva, aici, în acest apartament, în cele mai intime momente, când stăteam tolăniți în patul nostru, avea să-mi spună că sunt prea sensibilă, iar asta avea să-mi aducă sfârșitul.

„Tu ai fost cel sensibil“, spun acum, adresându-mă încăperii goale. „Tu ai fost cel înspăimântat.“

Nu au rămas în urmă mânie, resentimente sau milă. Este exact opusul punctului culminant – este doliul pentru propria-mi convingere naivă.

Arunc o privire în jur în sufragerie. Un morman de carnete de notițe și de schițe, desene și fotografii. Prima operă de artă pe care am deținut-o vreodată se află pe aici, pe undeva. Primită în dar de la tata. Reprezintă arborele vieții și e mică, își încape în palmă. N-am agățat-o niciodată pe perete, fiindcă nu voiam să o vadă nimeni altcineva.

Două rafturi pline de cărți necartonate. Îmi pierd concentrația. Îmi e greu să citesc romane acum, sau orice fel de cărți. Pe vremuri, citeam o carte sau două pe săptămână. Ficțiune, romane istorice, cărți umoristice. Devoram cărțile despre știință și natură.

Dedesubtul măsuței de cafea, o cutie cu figurine de ceramică. Le-am făcut pe la douăzeci și ceva de ani. Și am toate înregistrările alea, dar nu mai ascult muzică. Într-o perioadă, nu erau doar o grămadă de lucruri. Însemnau ceva pentru mine. Toate. Mădುವ transformată în grăsime.

Fotoliul meu din sufragerie e singurul loc în care mă așez. Aici mă uit la televizor. Aici dorm după-amiaza. Aici mănânc, în camera luminată de o singură lampă. Am în fața mea, pe o tavă, o farfurie cu supă de roșii. Am mâncat prima jumătate de cutie seara trecută, la cină. Sorb din fiertura sărată fără nicio plăcere. Noaptea nu dorm bine. Corpul meu a obosit. Genunchii mă dor.

Stau în fotoliul meu de la prânz până se lasă întunericul, când îmi dau seama că ar trebui să mă duc în pat. Nu am poftă de mâncare. Nici n-am prea avut vreodată și a mai și scăzut odată cu vârsta. Mâncarea mă scârbește. Înțeleg că e vitală. Sorb supa mai mult pentru că e caldă, dar căldura dispare spre final. Nu mi-a plăcut niciodată să înfulec lacom, ca alții. Nici nu eram în stare. Mănânc încet. Mâncarea fierbinte întotdeauna se răcește.

Pe vremuri, eram bucuroasă să gătesc pentru mine și pentru alții. Adoram să-mi văd prietenii mâncând ce le pregătesc. Îmi plăcea să spăl fețele de masă murdare, relicve ale unei satisfacții împărtășite. Dădeam câte o petrecere mare și gălăgioasă o dată la câteva săptămâni. Deschideam sticle de vin și discutam despre politică, artă, religie, muzică, film. Dansam, cântam, jucam jocuri, râdeam.

Majoritatea prietenilor erau din lumea artei, dar mai veneau și vecini din bloc sau oameni care locuiau în aceeași zonă. Invitam colegi de serviciu. Am fost casieră la aceeași bancă timp de douăzeci și cinci de ani. Treaba mea era în principal completarea fișelor de depozit. Ultima dată când am fost acolo, cu mulți ani în urmă, n-am recunoscut nici măcar o singură față. Nu mai știam pe nimeni.

Făceam o oală uriașă cu supă de ciolan de culoarea mahonului în fiecare duminică. Devenise o tradiție de iarnă. Apartamentul se umplea încet, încet de mirosul hrănitor, care ne rămânea impregnat în haine câteva zile. Coceam pui întregi, câte doi deodată, și făceam omlete cu ciuperci și salată de rucola dreasă cu vinegretă de lămâie. Biscuiții mei din lapte bătut erau faimoși în tot blocul. Mereu făceam destui cât să dau jumătate dintre ei.

Dar mâncarea mea favorită era cea mai simplă. Un singur ou ochi, moale și o bucată de pâine prăjită pe care s-o înmoi în gălbenuș. Am învățat să-l fac pe când aveam nouă, zece ani. Asta împreună cu o cană de ceai fierbinte îmi dădeau putere de fiecare dată. Acum, aproape că nu mănânc altceva decât supă și biscuiți sărați.

Încă o privire de jur împrejurul sufrageriei. Totul e demodat. Până și eu îmi dau seama. Expirat. Vechi. O cameră în care se putea locui. Acum, e mai mult un depozit răpănos. O magazie dărăpănată și înghesuită, cu ziare vechi, tot felul de flecușețe, pete pe covoare și eu.

Duc la nas lingura plină cu supă și o adulmec înainte s-o gust. Nu-mi miroase a nimic. Lingura goală îmi cade pe jos, lângă picioare. Când mă aplec s-o ridic, mi se strânge pieptul și încep să tușesc. La început, ușurel, apoi tusea se întetește.

Când în cele din urmă se oprește, simt lacrimi pe obraji.

O altă noapte lungă de întors de pe o parte pe alta în întuneric. Noapțile n-ar trebui să ți se pară la fel de lungi ca zilele. Noapțile ar trebui să treacă într-o clipă. Teoretic, ar trebui să mă trezesc odihnită și vioaie, dar asta nu se întâmplă niciodată.

Habar n-am cât e ceasul. Păturile mă acoperă până la bărbie, dar mi-e frig. Dormitorul, ca și sufrageria, e înghesuit și plin de lucruri. Nu am suficientă energie să mă debarsez de ele. Îmi schimb poziția și mă deplasez în cealaltă parte a saltelei. Deși sunt obosită, nu reușesc să adorm.

Exact când simt că alunec în somn aud o voce ascuțită din cealaltă parte a peretelui.

– Încetează. Ascultă.

Nu știam că am vecini alături, de partea cealaltă a peretelui. Chiriașa a plecat acum câteva săptămâni, din câte știu. Vorbește răspicat și ferm, fără să strige. Pare să fie ceva grav. Se aude prea înăbușit și nu deslușesc restul. Aud un scaun căzând sau poate este o ușă trântită. Hotărâtă să adorm, mă întind pe burtă și îmi pun perna în cap ca să amortizez zgomotul.

Trec prin rutina de dimineață din baie, fac aceleași lucruri ca în fiecare dimineață, mă spăl pe dinți, mă clătesc pe față. Îmi dau cu apă caldă pe obraji.

Pe vremuri aveam o piele frumoasă. Străinii îmi ziceau că arăt mai tânără decât sunt. Părul meu alb continuă să se subțieze și stă pleoștit. Am renunțat să-l mai vopsesc acum câțiva ani.

Întotdeauna am fost mică de statură și subțire, dar acum am slăbit și mai mult. O știu și fără să mă urc pe cântar. Sunt sfrijită și împutinată. M-am uscat ca o stafidă. Niciodată nu m-am mișcat cu grație, iar genunchiul meu lovit de artrită mă încetinește și mai mult și mă face să fiu și mai dizgrațioasă. Și mă doare.

Odată îmbrăcată, mă cronometrez luând ca reper ceasul de pe perete și îmi ia nouă minute întregi să fiu gata, să mă vâr în jachetă, să-mi pun cizmele, mănușile, fularul și căciula. Nouă minute în cap. Cred că durează la fel de mult să pregătești de plecare un copil de doi ani.

Îmi trebuie aproape zece minute ca să ies din apartament pe timp de iarnă. Doar ca să fac niște cumpărături.

Cobor cu liftul, ies din clădire și o iau la pas pe trotuarul plin de nămol, trăgând după mine o geantă pe roți. Merg încet, cu grijă, trec pe lângă o clădire de birouri cu ferestre largi la parter. Treceam pe aici în fiecare zi când mă duceam la serviciu.

Rămân o clipă pe loc când îmi văd reflexia în geam. Coccoșa e și mai pronunțată. Când am început să nu mă mai îngrijesc?

Probabil că acest declin fizic era inevitabil. De acest lucru se temea el cel mai mult: să-l privească din oglindă o formă secătuită, senzația că a pierdut orice șansă de a crea. Ar fi putut să facă ceva

ca să oprească asta? Dar eu? Să revin la cum eram? În cele din urmă, ajungi la linia de finiș. N-ai cum altfel.

Asta e viața. Tragedia vieții este că sfârșitul vine pentru toți. Oamenii din jur trec pe lângă mine fără să se uite în ochii mei, fără să mă bage în seamă.

Întoarsă acasă, la etajul al treilea, în apartamentul 3B, mă așez pe un scaun ca să-mi scot cizmele. Nu-mi rămâne suficientă energie să mă dezbrac de haină și să scot cumpărăturile din geantă. Poate că trupul m-a lăsat baltă, dar mintea încă nu e chiar secătuită din cauza vârstei. Încă sunt în stare să gândesc. Știu în ce dată suntem, în ce anotimp. Pot să conversez cu străinii la coadă la magazin, dacă e nevoie. Sunt recunoscătoare pentru acest compromis. De asta mi-a fost cel mai frică întotdeauna. Declinul cognitiv. Slăbirea memoriei. Zile pierdute. Present nesigur.

Mă duc în dreptul bibliotecii, caut o anumită carte. Când o găsesc, o iau de pe raft și mă așez cu ea în fotoliu. *Suprarealismul*, de Herbert Read. O deschid unde e un șervețel pe post de semn de carte. Citesc o frază la întâmplare, cu glas tare.

„Mișcarea suprarealistă a fost o revoluție îndreptată spre toate domeniile vieții, cuprinzând nu doar arta, ci și politica și poezia, iar scopul ei era cel de a elibera potențialul inconștientului...”

Arta și suprarealismul au cuprins și viața mea. Mai mult decât orice altceva. Mi-a plăcut mult cartea asta când am cumpărat-o. Am fost tare încântată când am adus-o acasă. Ideile din ea mi s-au părut foarte vii și în strânsă legătură cu cea care aspiram să fiu. Mi se părea că mi se adresează personal datorită emoției pe care o stârnea în mine. Țin minte că lucram la un autoportret când am cumpărat-o. Nu știu ce s-a ales de pânza aia. Sunt convinsă că e pe undeva pe aici, în vreun morman, alături de altele.

Îmi aduc aminte uimitor de clar ce am simțit atunci, acea frenezie, sentimentul că pot să fac orice. Unde sunt toate astea acum? Cadrele minții nu sunt concepute să dureze. Nu te poți baza pe

ele. Știu acum că până și cele mai zdravene lucruri se destramă și dispar în cele din urmă.

Pun cartea pe marginea mesei și în sfârșit îmi scot căciula și mă deschii la fermoarul de la haina cea grea. Mă aplec și scriu trei nume pe șervețelul nefolosit de la prânz.

Arshile Gorky, Méret Oppenheim, Leonora Carrington

Pe vremuri, vederea acestor nume de artiști era suficientă să mă entuziasmeze. Nici nu trebuia să le văd vreo lucrare, era de ajuns să le văd numele. Le citesc de câteva ori și apoi așez șervețelul deasupra unui mic teanc de notițe de mână.

Sunt mai multe astfel de teancuri în apartament. Uneori îmi găsesc notițele în pliurile fotoliului sau în buzunarul vreunui cardigan. Notițele au început cu lucruri obișnuite de ținut minte, rețete, liste de cumpărături. În ultimele luni au devenit mai urgente. Am o memorie bună. Îmi notez doar pentru orice caz. Scriu pentru că sunt conștientă că sunt foarte bătrână și că în curând voi începe să uit. Voi uita toate lucrurile care mă încântă, care mă entuziasmează. Toate lucrurile pe care le iubesc. Tot ce am simțit vreodată. Atunci, va fi prea târziu să încerc să-mi amintesc.

Descopăr două notițe în buzunarul cardiganului așezat pe spătarul fotoliului.

Mai e pâine în congelator.

Întotdeauna ți-a plăcut să dansezi.

O bufnitură din apartamentul de alături mă trezește. Apoi, cineva tușește. O voce. O femeie. Nemulțumită, dar sigură pe ea. Probabil că locuiește în apartamentul de lângă mine. Credeam că e complet gol. Că ultimii chiriași s-au mutat deja. Îmi simt gura uscată, mi-e sete. E încă întuneric și mă întreb cât mai e până se face dimineață.

De obicei, în timpul nopții am un somn superficial, dificil și chinuit de vise. Într-un vis care se repetă mă aflu în parcul de lângă bloc. Nu merg prea des acolo, dar când lucrăm treceam prin el aproape în fiecare dimineață. Îmi plăcea tare mult să privesc bătrânii copaci uriași și felul cum primele raze ale soarelui transformau iarba într-o pictură în mișcare. Mă așezam pe o bancă să simt briza adiindu-mi pe față. Trebuia să ajung la timp, altfel ratam momentul. Nu dura niciodată prea mult. Asta îl făcea special.

În vis, încerc să ajung acolo, în parc, pe bancă, dar niște oameni mă tot opresc din drum. Mă aduc la exasperare. În jur se luminează treptat și știu că nu voi reuși să ajung pe bancă. Mă trezesc, adorm, mă trezesc, adorm, într-un ciclu nesfârșit, până când camera mea e umplută de lumina zilei. Visele vin și pleacă. Nu mă uit niciodată la ceas până nu mă scol din pat.

Odată mi-a spus că ar trebui să încerc să pictez un peisaj, ca exercițiu. Că portretele sunt prea specifice și meschine. Că ar trebui să-mi extind zona de interes, să mă provoc, să gândesc la o scară mai mare. Ca să-l mulțumesc, am pictat niște copaci din parc.

Mi-a văzut prima pânză când eram pe la jumătate. Și-a dat jos ochelarii din creștetul capului, și i-a pus la ochi și a zis: „Nu văd copaci, Penny. Deloc. Nu o lua ca pe o insultă. Nu fac decât să te

încurajez să pictezi cu mai multă sinceritate. Să pictezi ce vezi cu adevărat.“

Pictura aia a rămas neterminată.

Mă întorc pe o parte și dau peste veioză. Îmi pipăi antebrațul. Am o vânătaie și mă doare când o ating. Nu țin minte s-o fi avut când m-am culcat, cum oi fi căpătat-o?

– Nu putem să ne oprim acum, zice vocea de partea cealaltă a peretelui.

– Știu, răspunde o altă voce, mai groasă.

Încetez să-mi mai frec mâna. Ciulesc urechile. Aud vocile astea din ce în ce mai des, în special noaptea. Sunt doar niște sunete, tonuri imateriale, dar sunt cât se poate de reale. Vocile nu sunt ca sunetele făcute de mașinile, autobuzele și sirenele de afară. Au un efect distinct asupra mea. Sunete omenеști.

Pași, o ușă trântită. Cât o fi ceasul? Rămân nemișcată în întuneric, cu ochii larg deschiși, trează.

– Cum te simți?

Nu deslușesc răspunsul. L-am ratat.

– Nu! Nu poți să spui nimic. Cu atât mai puțin ei.

Alt răspuns nedeslușit.

– Nu mă ascuți!

Api, tăcere. Mă întind, aprind veioza și îmi notez:

Întreabă-l pe Mike despre vocile din apartamentul de alături.

Mă scol.

Mi-e greu să umblu cu papucii aștia. Sunt grei și se lipesc de covor, dar fără ei mi-ar fi prea frig. În timpul zilei mai mult stau decât merg. Stau și mă uit la televizor. Stau și mănânc. Stau și mă uit la mâinile mele schimbate, la petele întunecate și venele umflate, la degetele mele descărnate și încovoiate. Arată mai mult a rămurele noduroase decât a degete omenеști pe care să le poți folosi, iar pielea seamănă mai mult cu o coajă de copac.